

Nr 544

Av herr Svanberg m. fl., om vissa skogsvårdsåtgärder m. m. å kronoskog i arbetsmarknadspolitiskt syfte.

(Lika lydande med motion nr 432 i Första kammaren)

Sedan lång tid tillbaka befinner sig Norrbottens län i en permanent arbetslöshetskris. Arbetstillfällena har inom flera näringsgrenar minskat samtidigt som befolkningen och därmed arbetskraften ökat. Sålunda har skogsbruket under den sista tioårsperioden — trots ökade virkesuttag — kunnat minska behovet av arbetskraft. Under högsäsong sysselsättes numera ca 4 000 personer. För tio år sedan var motsvarande antal drygt 12 000. Mekaniseringssträvanden och metodförbättringar samt en högre nyttjandegrad av den anställda arbetskraften synes resultera i en fortsatt kraftig minskning av antalet sysselsatta personer under slutet av 1960-talet. Först under den följande femårsperioden torde ett lugnare tempo inträda i omdaningsprocessen.

Utvecklingen inom jordbruket är likartad.

Sedan 1955 har länets befolkning ökat med i runt tal 10 000 personer. Mellan åren 1960 och 1966 har dock en minskning inträtt med ca 1 500 personer. Denna minskning är resultatet av en mycket hög utflyttning av arbetskraft under sistnämnda period.

Under åren 1960—1966 har i runt tal 25 000 personer genom arbetsförmedlingens medverkan erhållit arbete i andra delar av landet. Åtskilliga har återvänt till länet, och därjämte har viss inflyttning skett. Denna utflyttning av arbetskraft har i huvudsak omfattat åldersgrupperna 17—35 år.

Det är endast tack vare den mycket kraftiga utflyttningen av arbetskraft samt — särskilt under senare år — tillskott av arbetstillfällen genom andra arbetsmarknadspolitiska och lokaliseringpolitiska åtgärder, som arbetslöshetens stegring i länet kunde hejdas och stabiliseras under åren 1964—1965. Den av det ordinarie näringslivet inte utnyttjade arbetskraften uppgick då till 5 000 å 6 000 personer. Men från slutet av 1966 har arbetslösheten åter börjat stiga. Vi återkommer härtill.

Den svärbemästrade arbetslösheten — karakteriserad av hög medelålder bland de arbetslösa, som till huvudparten är bosatta i glesbygden — har ställt ökade krav på åtgärder av beredskapskaraktär. De ekonomiska insatserna för bedrivande av beredskapsarbeten har blivit allt högre. Sålunda

utfördes arbeten av nämnda slag under budgetåret 1960/61 till en sammanlagd kostnad av 80 miljoner kronor, varav staten bidrog med drygt 72 miljoner. För innevarande budgetår beräknas att motsvarande insats blir 260 respektive 175 miljoner kronor.

I mitten av januari 1968 fanns drygt 4 900 anmälda arbetslösa vid arbetsförmedlingen i Norrbotten. Av dessa tillhörde ca 4 200 erkända arbetslöshetskassor, under det att omkring 700 var oförsäkrade. Den verkliga arbetslöshetssiffran var betydligt högre, eftersom antalet oförsäkrade i länet är stort och dessa med vetskap om bristande arbetsmöjligheter icke anmäler sig till arbetsförmedlingen.

I omskolning fanns vid samma tillfälle ca 3 000 placerade, varav 2 700 i Norrbotten och ca 300 i andra län.

Beredskapsarbeten bedrivs med ca 2 650 personer.

Av anförda siffror framgår att över 10 000 personer ($4\,900 + 3\,000 + 2\,650 = 10\,550$) i mitten av januari 1968 var föremål för arbetslöshetsbekämpande åtgärder, varav 4 900 helt arbetslösa. Denna siffra (4 900) är den högsta sedan 1959, då rekordsiffran 5 500 noterades i januari månad.

I mitten av januari 1968 var sålunda det kända antalet personer, som saknar anknytning till det ordinarie näringslivet, drygt 10 000. I verkligheten är dock siffran betydligt högre, eftersom en avsevärd dold arbetslöshet föreligger i länet. Det bör anmärkas att i mitten av maj 1967 var den här nämnda totalsiffran (10 000) praktiskt taget densamma. *Det är ingen överdrift att påstå att arbetsmarknaden i Norrbotten befinner sig i ett alarmerande krisläge.*

Stegringen av arbetskraftöverskottet från 5 300 (1965) till 10 000 (1967) torde bero dels på minskad nettoutflyttning till följd av konjunktursvackans återverkningar på syd- och mellansvenskt näringsliv, dels på konjunkturunedgångens dämpande effekt på länets näringsliv.

En stor del av den här redovisade arbetslösheten faller på inlandet, där skogsbruket är — bortsett från malmfälten — den dominerande näringsgrenen. Det övervägande flertalet av de arbetslösa skogsarbetarna är äldre personer med starkt begränsade möjligheter att vid förflyttning erhålla annan sysselsättning. Många önskar eller kan inte flytta på grund av bostadsförhållanden eller av andra skäl. Det är därför angeläget att aktiviteten inom skogsbruket hålles på en hög nivå. Detta gäller särskilt under den genomgripande omställnings- och strukturomvandlingsperiod, som länet befinner sig i.

Skogsbruket måste, i likhet med andra näringsgrenar, drivas efter sunda ekonomiska principer och med lönsamheten som riktpunkt. Detta innebär bl. a. att de åtgärder som vidtas och de investeringar som görs bör vara ekonomiskt välgrundade och anpassade efter givna naturliga betingelser. De geografiska och klimatiska förhållandena i Norrbottens län innebär för skogsbrukets vidkommande i genomsnitt sämre produktionsförmåga, mindre

virkesförråd och längre transportavstånd än i sydligare delar av landet, allt faktorer som skärper kravet på noggrann ekonomisk planläggning.

Den ekonomiska utvecklingen inom skogsbruket under efterkrigstiden har kännetecknats av ett alltmer krympande rotnetto, betingat framför allt av de stegrade kostnaderna för den manuella arbetskraften utan motsvarande höjning av virkespriserna. Av naturliga skäl har verkningarna av denna utveckling varit mest kännbara inom övre och inre Norrland.

Redan i normala konjunkturer saknar skogen rotvärde inom avsevärda områden i Norrbotten, s. k. nollområden. De senaste årens utveckling har medfört att dessa områden nu utgör stora arealer. Nollområdenas omfattning ökar givetvis i dåliga konjunkturer och minskar i goda. För närvarande har dessa områden en alarmerande utbredning i Norrbottens inland. Det är därför av avgörande betydelse för sysselsättningen i inlandet, att skogsbruket bedrivs så, att inte större nollområden än nödvändigt uppkommer.

Under senare år har flera av domänverkets revir i Norrbotten redovisat förluster, som uppgått till miljontals kronor. Mot denna bakgrund har domänverkets ledning varslat om minskade aktiviteter på statens skogar i Norrbottens inland. Detta har helt naturligt bland befolkningen väckt djup oro för framtiden.

Man har full förståelse för att rationaliseringar och andra kostnadsbesparande åtgärder måste vidtagas, men man ställer sig mycket oförstående till att från aktivt skogsbruk frånskilja ytterligare arealer. Redan tidigare har stora områden av kronoskog »lagts på is» genom uppdragande av den s. k. skogsodlingsgränsen.

Område	Ägargrupp	Milj. hektar	%
Lappmarken	Kronoskogar.....	1,41	65
	Övriga allmänna skogar ¹	0,17	8
	Aktiebolagens skogar.....	0,18	8
	Övriga enskilda skogar.....	0,42	19
	Samtliga	2,18	100
Kustlandet	Kronoskogar.....	0,70	40
	Övriga allmänna skogar ²	0,06	3
	Aktiebolagens skogar.....	0,21	12
	Övriga enskilda skogar.....	0,80	45
	Samtliga	1,77	100
Hela länet	Kronoskogar.....	2,11	53
	Övriga allmänna skogar ³	0,23	6
	Aktiebolagens skogar.....	0,39	10
	Övriga enskilda skogar.....	1,22	31
	Samtliga	3,95	100

¹ Socken- och nybyggesallmänningar 0,17 milj. hektar eller 100 %

² Härav sockenallmänningar 0,04 » » » 72 %

³ Härav socken- och nybyggesallmänningar 0,21 » » » 94 %

Staten är den dominerande skogsägaren i Norrbottens län och äger där mer än hälften av skogsmarken. Allmanningarna är av ganska stor omfattning i vissa kommuner, medan däremot aktiebolagens skogsinnehav är relativt obetydligt jämfört med i övriga delar av Norrland. Sammanställning på föregående sida belyser mera i detalj ägarförhållandena i länet beträffande den produktiva skogsmarken.

Från länsutredningen »Skogen och dess utveckling i Norrbottens län» — utförd vid skogshögskolan på uppdrag av skogsvårdsstyrelsen i länet, Luleå 1966 — har inhämtats följande i fråga om ägargrupperna kronoskogar och övriga allmänna skogar avseende dels den procentuella fördelningen i huggningsklasser, dels den relativa fördelningen av barrskogen i dimensionsklasser, dels slutligen kronoskogarnas och de övriga allmänna skogarnas genomsnittliga avsättningsbelägenhet till bilväg.

Huggningsklasserna har följande innebörd.

- Huggningsklass A Kalmark.
 Huggningsklass B₁ Plantskog.
 Huggningsklass B₂ Ungskog där nästa huggningsingrepp kommer att utgöras av röjning.
 Huggningsklass C Yngre skog där nästa huggning kommer att ske i form av gallring, som huvudsakligen ger massaved.
 Huggningsklass D₁ Äldre skog. Nästa huggning blir en gallring, som huvudsakligen ger timmerutbyte.
 Huggningsklass D₃ Äldre skog. Slutavverkningsskog.
 Huggningsklass E Tras- och skräpaskog som bör slutavverkas.

Område	Fördelning på huggningsklasser i procent								
	A	B ₁	B ₂	C	D ₁	D ₂	D ₃	E	A—E
Lappmarken									
kronoskogar	11	4	8	14	14	6	38	5	100
övriga allmänna	9	5	10	20	16	4	33	3	100

	Fördelning av barrskogens stamantal i procent centimeterklasser				
	0—9,9	10—14,9	15—24,9	25 +	Summa
	Hela länet				
kronoskogar	72	13	12	3	100
övriga allmänna	73	13	11	3	100

	Medelkörväg till befintlig bilväg, beräknad	
	enligt areal	enligt virkesförråd
	Hela länet	
kronoskogar	4,0 km	4,0 km
övriga allmänna	4,1 »	4,0 »

Av intresse är jämväl skogsmarkens fördelning på *bonitetsklasser*, som i relativa tal belyses av nedanstående sammanställning. Härvid bör beaktas den relativt större andelen av kronoskog ovan skogsodlingsgränsen.

Område	Fördelning av skogsmarken på <i>bonitetsklasser</i> i procent							Summa	Genomsnittlig produktionsförmåga m ² sk
	III	IV	V	VI	VII	VIII			
Lappmarken									
kronoskogar	0	0	8	41	39	12	100	1,61	
övriga allmänna	0	0	14	47	30	9	100	1,76	

Frånräknas skogarna ovan domänstyrelsens s. k. skogsodlingsgräns utjämnas skillnaden mellan den genomsnittliga produktionsförmågan för de båda skogsägargrupperna. Skogsodlingsgränsen kan sägas vara en tillfällig investeringsgräns i utpräglade höjdlägen, ovan vilken i princip inga slutavverkningar får göras. Området ovan denna gräns omfattar ca 550 000 hektar produktiv skogsmark av kronoskog.

Område	Fördelning av skogsmarken på <i>bonitetsklasser</i> i procent							Summa	Genomsnittlig produktionsförmåga m ² sk
	III	IV	V	VI	VII	VIII			
Kustlandet									
kronoskogar	0	3	24	44	23	6	100	2,16	
övriga allmänna	0	1	23	45	26	5	100	2,09	

Om skogsbruket skall kunna bedrivas efter sunda ekonomiska principer och med uthållighet och lönsamhet som riktpunkter, måste det i ett län som Norrbottens, med dess stora variation i fråga om produktionsmöjligheter och avsättningsförhållanden mellan kustland och fjäll, drivas med olika anspråksnivåer alltefter de rådande förutsättningarna.

I de fjällnära höjdlägena finns betydande områden, där — såvitt i dag kan bedömas — ett ekonomiskt skogsbruk över huvud taget inte går att bedriva annat än möjligen under perioder med extremt gynnsamma konjunktioner.

Inom det närmast något bättre belägna området kan man genom tillämpande av rationella avverkningsformer och modifierade reproduktionsåtgärder även under normala konjunktioner bedriva ett lönsamt uthålligt skogsbruk. Den här åsyftade reproduktionsmetodik skisserades av professor Gustaf Sirén i en bilaga till utredningen »Skogen och dess utveckling i Norrbottens län» och innebär i korthet, att man vid föryngringstill-

fället utnyttjar utvecklingsbara plantor och beståndsrester kompletterade med plantering i glest förband, varigenom kostnaden kan avsevärt nedbringas. En sådan extensiv bruksform kan självfallet innebära att den framtida avkastningen blir något lägre än vad som optimalt skulle kunna åstadkommas, ett förhållande som av ekonomiska skäl måste accepteras.

Liknande tankegångar framfördes vid 1967 års skogsvecka av direktören för Svenska cellulosaaktiebolaget, Eije Mossberg. Han underströk därvid »att vi måste rätta munnen efter matsäcken och inom sådana områden acceptera ett något mer extensivt skogsbruk, där naturen i större omfattning får medverka vid skapandet av det nya beståndet».

Inom den helt övervägande delen av Norrbottens kustland och betydande delar av lappmarken är det fortfarande lönsamt att bedriva skogsbruk efter konventionella principer med tillämpande av fullständiga förnygringsåtgärder.

En på alltför höga ambitioner grundad strävan att tillämpa konventionella och dyrbara förnygringsmetoder i ekonomiskt svaga områden kan innebära att man av kostnadsskäl tvingas avstå från att göra någonting alls och att följaktligen allt aktivt skogsbruk omöjliggörs. Förnygringstid, plantförband, utnyttjande av självförnyring etc. måste nyanseras efter de naturliga och ekonomiska förutsättningarna. En extensiv driftform, som gör det möjligt att bedriva ett praktiskt skogsbruk i de svagare områdena, frigör i dag virkeskvantiteter av ej obetydlig storlek, samtidigt som tyngdpunkten av den framtida produktionen förskjuts mot kusten, där ett intensivt skogsbruk kan och bör bedrivas.

Att de tillgängliga virkeskvantiteterna och den potentiella produktionsförmågan inom de svagare områdena är av sådan storlek att de spelar en väsentlig roll för råvaruförsörjningen både i dag och för framtiden belyses bl. a. av de beräkningar som framlades i en uppsats av professor Nils-Erik Nilsson, vilken ingår som bilaga i betänkandet »Aktiv lokaliseringspolitik» (SOU 1963: 62). Av den där beräknade bruttoårsavverkningen och produktionsförmågan faller 41 % resp. 37 % på »inlandet», d. v. s. området väster om en linje av ungefärlig sträckning Arvidsjaur—Korpilombolo.

En faktor som bör beaktas i detta sammanhang är den påbörjade mellanriksvägen till Norge över Graddis, som på norska sidan mynnar i ett ur virkessynpunkt markant underskottsområde. Enligt en beräkning, som ingår i länsstyrelsens i Norrbottens län yttrande över utredningen rörande detta vägföretag, skulle det årliga behovet av virke från Norrbotten inom handelsdistrikten Inre Salten och Bodö uppgå till 2 500 à 3 000 standards. Likartade förhållanden torde råda inom de områden som berörs av den planerade mellanriksvägen över Kiruna.

Eftersom kronan är den dominerande skogsägaren i inlandet — i vissa lappmarkskommuner uppgår kronans skogsinnehav till 80 % av det totala — kan dess skogspolitik inte betraktas som en rent intern fråga. I flera

viktiga avseenden påverkar kronans handlande de allmänna förhållandena inom kommunerna. Så ligger t. ex. dess inverkan på sysselsättningsfrågan i öppen dag.

Även det övriga skogsbruket påverkas i negativ riktning vid en minskad aktivitet på kronoskogarna. En minskad beläggning på flottlederna medför ökade flottningskostnader inom de redan dyrbara övre flottningsdistrikten med minskad lönsamhet som följd; båtnaden för vissa vägföretag försämras eller spolieras om vägen ej får sträckas ut till närliggande kronoskogar etc.

I vissa sammanhang har som mål för det statliga skogsbruket angivits en optimal lönsamhet för dess skogsbruk i hela landet. Detta skulle i praktiken innebära att räntabilitetsutsikterna för erforderliga investeringar inom skogsbruket i olika delar av landet skulle vägas mot varandra. Att de nordnorrländska statsskogarna vid tillämpandet av sådana bedömningsgrunder skulle komma i strykclass är uppenbart. Skall en ekonomisk prioritering tillämpas — vilket i och för sig kan vara motiverat — bör denna ske inom regioner med någorlunda likartade förutsättningar. För detta talar även att kronans skogsinnehav till betydande del är lokaliserat till övre Norrland. Man bör även för kronans skogar kunna nöja sig med den lönsamhet som andra större skogsägare kan uppnå i motsvarande område.

I utredningen »Skogen och dess utveckling i Norrbottens län» gjordes en beräkning av nettoavverkningen, d. v. s. exklusive i skogen kvarlämnat virke, grundad på riksskogstaxeringens stubbinventering. För avverkningsåren 1962—1963 — 1964—1965 uppgick denna i genomsnitt till 4,32 milj. m³sk, med en för varje år stigande tendens.

Det i utredningen förordade avverkningsalternativet för den första tioårsperioden uppskattades ge en tillgänglig nettokvantitet av ca 4,6 milj. m³sk. De faktiska avverkningarna under de sista åren torde, som ovan nämnts, ha uppnått och t. o. m. överskridit denna nivå.

Skall de utbyggda kustindustrierna kunna täcka sitt ökade behov av råvara och skall man samtidigt kunna tillgodose kraven från de inlandsindustrier som kan bedömas bli bestående, kommer sannolikt efterfrågan på virke att öka ytterligare.

Här har då inte tagits hänsyn till de möjligheter till ekonomiskt fördelaktig avsättning som kan bli en följd av mellanriksvägarna över Graddis och Kiruna, ej heller till tänkbar efterfrågan på norrbottniskt virke från närbelägna finska industrier.

Inom skogsnäringens egna led råder det en enig uppfattning om att dagens svårigheter är av övergående natur och att bättre tider bör vara att vänta om några år. Det finns ingen anledning att förfalla till pessimism om framtiden, men inte heller att blunda för problemen utan att smidigt anpassa skogsbruket till den ekonomiska utvecklingen på sikt.

Man bör här även beakta och i möjligaste mån utnyttja den produktions-

höjande effekten av gödsling, dikning och återplantering inom de områden där det kan vara ekonomiskt försvarbart, vilket torde vara fallet inom större delen av kustlandet och vissa delar av lappmarken.

En stor del av området ovan skogsodlingsgränsen kommer av ekonomiska skäl, i fråga om såväl avverkning som föryngring, under alla omständigheter att förbli orörd. Beträffande användningen av dessa marker återkommer vi till detta i det efterföljande.

Utnyttjandet av virkestillgångar och produktionsförutsättningar i de gynnsammare delarna av dessa skogar måste i stor utsträckning bygga på marginella såväl omkostnader som virkespriser samt på en ganska extensiv skogsskötsel. Även om de virkeskvantiteter som kan avverkas inom detta område endast utgör en mycket liten del av länets totala avverkning, är deras tillvaratagande av stor betydelse för de trakter det närmast gäller. Detta framgår av länsutredningen »Skogen och dess utveckling i Norrbottens län».

När domänstyrelsen i början av 1950-talet fastställde den s. k. skogsodlingsgränsen, var ett av huvudmotiven att man först ville rusta upp de ur produktionssynpunkt bättre belägna markerna. Man bedömde då att detta skulle kunna ske inom en 15-årsperiod.

Trots en imponerande insats har detta av olika skäl inte gått att till fullo realisera. En viss eftersläpning i fråga om skogsvårdsåtgärder föreligger sålunda fortfarande och påverkar ogynnsamt den framtida produktionen och revirens ekonomi.

För att upphäva denna belastning, som primärt har sin grund i tidigare otillräcklig kännedom om norrlandsskogarnas föryngringsförutsättningar, vill vi föreslå att medel ställs till förfogande över statsbudgeten för en snabb inhämtning av den rådande eftersläpningen, vilket med hänsyn till den stora arbetslösheten synes oss vara mycket angeläget. Sedan reviren på detta sätt nollställts, kan man också göra en rättvisare bedömning av det ekonomiska driftresultatet.

Vi vill också ansluta oss till det förslag som framlades av länsstyrelsen i Norrbottens län i skrivelse till Konungen av den 28 juni 1966 och som innebar att samhället under en övergångsperiod av sysselsättnings-skäl skulle i rimlig omfattning bidra med skillnaden mellan skogsekonomiskt motiverad kostnad för reproduktionsåtgärder och den kostnad som erfordras för att erhålla en ur skogsvårdslagens synpunkt nöjaktig föryngring.

Med stöd av vad ovan anförts får vi hemställa,

att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhänga

1. att domänstyrelsen i särskild ordning, t. ex. genom arbetsmarknadsstyrelsen, anvisas erforderliga medel för att inhämta föreliggande eftersläpning på skogsvårdens område i vissa norrbottensrevir;

2. att domänstyrelsen vid av sysselsättningskäl betingad slutavverkning i särskild ordning genom arbetsmarknadsstyrelsen anvisas medel för att under en övergångstid i rimlig omfattning täcka eventuell skillnad mellan skogsekonomiskt motiverad kostnad för reproduktionsåtgärder och den kostnad som erfordras för att erhålla en acceptabel föröng-ring;

3. att Kungl. Maj:t måtte verkställa utredning om under vilka former vissa kronoskogar med ur ekonomisk och biologisk synpunkt mindre gynnsamma förutsättningar för virkesproduktion dock för skapande av arbetstillfällen under en övergångsperiod kan utnyttjas för virkesproduktion.

Stockholm den 25 januari 1968

Ingvar Svanberg (s)

Erik Hammarsten (s)

Tage Hansson (s)

Annie Jäderberg (s)

i Piteå
